

حیات مرکزی

مهندس حمیدرضا سپهری:

باید دید و شناخت؛ و شناخت و دید!

مهندس حمیدرضا سپهری، رئیس مرکز مطالعات و تحقیقات بافت های قدیم شهر های ایران، به مناسبت هفته فناوری و پژوهش که به همت دانشگاه خلیج فارس بوشهر از ۲۸ تا ۳۰ بهمن ماه برگزار شد، به تبیین اصول عام و روشن مرمت و احیای بافت های تاریخی و ارتباط آن با کل شهر پرداخت.

ابتدای سخن مهندس سپهری با این هشدار به معماران و شهرسازان بود که «آنچه که ما می سازیم، در مقیاس یک به یک است. آزمایشگاهش تمام شهر است. خوب و بدش همانی است که می سازیم!» بدین ترتیب به این نکته مهم تاکید نمود که عرصه معماری و شهرسازی، عرصه خطا و آزمون نیست. معماران و شهرسازان خیلی باید مراقب باشند! ایشان بحث اصلی را با این نقل قول از «آندره بونار» شروع کردند که «آثار هنری امروزی و کنونی اند، یا از ما می خواهند که آنها را امروزی کنیم و در پرتو زمان حال و برای بهروزی و فردای

بهترمان بخوانیم». مهندس سپهری این گفته را با یادی از حافظ توضیح می دهد که حافظ چندین قرن است که زنده است و در خانه های ما و در دل ما حضور دارد، ولی برای آدم های صدسال پیش یک چیزی داشت و برای انسان های امروزی یک چیز دیگر.

شهرهای تاریخی به دور از فرهنگ و تاریخ و شیوه زیست گذشته نیست و ضروری است آنها را برای حال و آینده دید و شناخت، و شناخت و دید! و این نکته مهمی است. روند دیدن و شناختن و برعکس، روندی متقابل و پویاست. می بینیم و به شناخت می رسیم، می شناسیم و دوباره می بینیم. مهندس سپهری موضوع را چنین توضیح می دهد: «اینکه دوسال یا ۱۰ سال پیش بنایی را دیدیم، به این معنی نیست که دوباره دیدنش لازم نیست. هر چند که بنا تغییری نکرده باشد. بنا تغییر نکرده، ولی ما که تغییر کرده ایم!»

بدین ترتیب «بنیویان» را می شود بارها و بارها خواند و خواند و در هر خواندن چیز تازه ای کشف و دریافت نمود. مهندس سپهری نقل می کند از بزرگوار از دست رفته ای که آخرین باری که شاهنامه را خوانده بود یک ماه و نیم قبل از مرگش بود. بزرگوار می که بیش از همه ما، شاید، شاهنامه و فردوسی را می دانست و می شناخت.

فرض مهم مهندس سپهری این است که «شهر اثری است هنری که انسان بنا می کند. برای دوام خواسته های شکل گرفته و زنده خویش - اعم از خوب و بد - می سازد و شهر برای آن ساخته می شود که انسان ها در آن بتوانند زندگی کنند». وقتی می گوئیم «اثری هنری است» که عملکردی زنده و

مشخص و زمینی دارد. منظور این است که کلیت کالبد یک شهر باید در تمام طرح های شهری مد نظر قرار گیرد و نه بخش هایی از آن بدون ارتباط با بقیه اعضا و اندام ها. این شهرساز نمی تواند با مساله طرح های شهری روبرو شود و توجهی به مرکز قدیمی شهر که هنوز زنده است، نداشته باشد.

مهندس سپهری به نکته ای بسیار مهم در برخورد با «بافت های قدیمی شهرها» اشاره می کند: «نباید تصور کنیم که به وجود نیامردن یک زندگی امروزی به حفظ وضع موجود بافت های قدیم ما کمک می کند».

بدین ترتیب، «ضروری است دو اقدام صورت گیرد:

ماهنگ کردن و نظم دادن به کارهای مرمتی و مرمت شهری.

اقدامات شهرسازی عمومی در مجموعه بزرگ شهر.

و، مهم همزمان بودن هر دو عمل است»

شنوندگان اصلی سخنان مهندس سپهری دانشجویان دانشکده تازه تأسیس معماری و شهرسازی بوشهر بودند. دانشکده ای که امید زیادی برای تربیت معماران استخواندار آینده از آن می رود. دانشجویان حاضر در سالن خواستار نشستی دیگر با مهندس سپهری و سرپرست دانشکده برای بررسی وضع و حال دانشکده شان شدند که با استقبال بزرگواران قرار لازم گذاشته شد. موفق باشند ان شاء...!

جایای معماری پایدار در ایران

حمید حیدری مهوار

توسط جرقبیل بر روی ستون ها نصب گردیدند. باتوجه به اینکه آب منطقه دارای املاح بسیاری بوده و جهت ساخت و مرطوب نگه داشتن بتن، آب توسط تانکر از شهر خورموج حمل و در آب انبار تخلیه گردید تا برای مصارف مورد نیاز استفاده گردد تا بدینوسیله از نفوذ نمک ها (ingress of salts) در حد امکان جلوگیری شود.

استفاده از مصالح نسبتاً جدید در پوشش سقف ها و چیدن دیوارها و جداکننده، ضمن اینکه باعث افزایش سرعت اجرا و نصب شده، در صرفه جویی انرژی نیز نقش مشخصی داشته. امروزه، در هر ساخت و سازی کاستن از حجم انرژی مصرفی و استفاده از مواد و مصالح قابل بازیافت، از اصول نخستین معماری پایدار است. علاوه بر آن، استفاده از مصالح بومی و در دسترس هم

نشانه های ساختمان های پایدار به شمار می آیند. در این بنا، برای رنگ آمیزی فضای داخلی و نمای بیرون، از رنگ مخصوص بتن استفاده شده که به راحتی، بر روی سیمان چسبیده و با گذشت زمان پوسته نمی گردد و قابل شست و شو با آب می باشد. ضمناً اجرای یک دست سیلر در زیر و یک دست بر روی رنگ اجرا شده، از نفوذ آب باران از طریق بنده به داخل مسجد، جلوگیری گردید. به نظر می رسد این مواد برای شهرهایی که شدت باران در آنها زیاد می باشد، بسیار مناسب است.

اصل سوم «فایده»
یکی از اصلی ترین کانسپت های طرح تلفیق شأن قدسی و معنوی فضا- به عنوان مکان عبادت جمعی و فردی - با نیازهای اجتماعی دیگر، مثل گردشگری و توسعه سرانه فضاهای فرهنگی- مذهبی مناطق محروم بود. طراحی بعضی از عناصر مسجد از قبیل رواق ها، مناره ها، سرویس های بهداشتی و...، به نحوی انجام گرفت که این نیازها تأمین شوند و با توجه به نیاز عناصر دیگری نیز افزوده شد. تا این مسجد علاوه بر عبادت و نماز جماعت، برای سایر بهره برداری های دیگر نیز قابل استفاده باشد. علاوه بر طراحی، شرایط اقلیمی منطقه بر فواید های وابسته به امور مذهبی از قبیل سخنرانی، وعظ، روضه خوانی، احکام، مراسم شب های احیاء، مراسم محرم، عزاداری ها، فاتحه و...، این مسجد می تواند به عنوان یک پایگاه فرهنگی و رفاهی، در توسعه گردشگری فرهنگی نقش بسزایی را نیز ایفا نماید. آموزش امور دینی، توزیع نذورات، پذیرایی در مراسم مذهبی، اقامت موقت شبانه مسافران و...، از این موارد می باشند.

چنین فضاهایی را می توان با تکمیل فضاهای خدماتی مورد نیاز از قبیل پمپ بنزین، تعمیرگاه، مرکز بهداشت و...، به منشأ خیر و برکت بیشتر برای مردم منطقه و تسهیلات مناسبتر برای مسافران و گردشگران تبدیل نمود.

داده اند که این فضاها در ایجاد احساس فضایی یکپارچه و ایجاد فضایی که بتواند پریشانی ها و تمایلات دنیوی را از میان بردارد نقش عمده ای را بعهده داشته. در ابتدای ورود تفاوت بصری روشنی بین فضای داخلی، رواق های دبرگیرنده آن، راهروی سروپوشیده و ساختار مکعبی شکل ورودی دیده می شود. در این نگاه، شبستان که محراب در آن قرار دارد، به لحاظ

بصری و جایگاه نسبت به سایر فضاها از اهمیت بیشتری برخوردار است. این تفاوت بصری با

نیم استوانه متمایز شده در سقف مورد تاکید قرار می گیرد. با توجه به اینکه محراب در عرض وسیع تری قابل رویت می باشد، آنگاه این تفاوت بصری خود تمهیدی است که اثرگذاری شبستان و بویژه محراب را در راز و نیاز با معبود چه در جماعت و چه در تنهایی افزایش می دهد.

ساختار ورودی مکعب مستطیلی شکل زنانه در ضلع جنوبی که با قوس های جناقی زیبایی مزین گردیده است به خوبی نزدیک شدن به صحن زنانه را خبر می دهد و از راهروی ورودی زنانه فضای یکپارچه و مرتفع و خالی قسمت فوقانی محراب به بیننده حالت مکت می دهد و یادآوری می نماید که دنیای مادی گذرا را پشت سر گذاشته است و به فضایی گام نهاده که مقدس است. در نهایت می توان گفت: مجموعه فضای گنبددار ورودی شبستان و رواق ها مجموعه متناسبی را شکل

دهد. هدف از ایجاد این مسجد که با مشارکت مردم منطقه و بخصوص خانواده محترم فقیه و با همکاری و هدایت صمیمانه استادکاران و صنعت گران و کارگرانی والا و متعهد احداث گردیده است تنها پاسخگویی به نیازهای مادی و فیزیکی نبوده بلکه هدفی بس والا تر که آن هم برقراری ارتباط با عمیق ترین احساسات و عواطف انسانی و مذهبی و گسترش و توسعه فضاهای فرهنگی و زیرساخت های گردشگری فرهنگی مورد نظر کارفرما بود. با توجه به عملکرد عبادی و شأن قدسی بنا به اصول معماری پایدار از این منظر و دیدگان توجه خاصی شده است و اگر بپذیریم سه اصل «استحکام»، «زیبایی» و «فایده» به عنوان شاخصه های کلی نخستین طراحی پایدار مطرح می باشند. ویژگی های این اثر را که مرتبط با این اصول می باشند به اجمال می توان بدین ترتیب بیان نمود.

۱. اصل اول «زیبایی»

شاید نتوان با توصیف و ارائه چند عکس، زیبایی این بنا را نشان داد، ولی از آنجا که به اعتقاد من، این مسجد در عین دارا بودن تمام فضاهای و حس های یک مسجد، از المان ها و نشانه های صوری رایج و گاه بی مسما اجتناب نموده است، بنایی زیبا و کاملاً چشم نواز است. زیبایی بنا بخصوص آنجا خود را برجسته تر می کند که هم از نظر فرم و حجم عناصر و هم از نظر رنگ و نور، بازتاب زندگی و جوشندگی منطقه است. بنا در عین مدرن بودن، به نیازهای دیرین و نایافته شده در طول صد ها سال انسان پاسخ می دهد. مسجد از یک شبستان اصلی تشکیل می شود که در ضلع شمال رواق هایی با دو مناره عظیم آن را احاطه کرده و یک راهروی سروپوشیده با دو قوس نیم دایره در دو انتها، عمود بر مناره شرقی و ورودی زنانه، صحن را از سایر فضاهای جدا می کند. برای ورود به مسجد باید از زیر گنبدی که بر روی ساختار مکعبی شکل ایجاد شده است و از کنار حوض زیر گنبد که به صورت نمادین نشانگر پاکی و پاکیزگی جهت انتقال

میهمان «عامری ها» در کاشان

مفتاوتشان در کل مجموعه تقسیم بندی زیبایی در فضاها ایجاد می کنند. تزئینات جداره ها و فضاهای داخلی نیز بر حسب استفاده ای که از آنها می شود تنوع و کلاس خود را دارند.

خانه آواز

پله های پهن و عریض، فرجگاه راه لنگرگاه و لب آب میوند می زند. شفافیت، دیگر هدف اصلی طراحان بود. نمای شفاف و شیشه ای، با کمک سایبان های درست طراحی شده، باعث می شود که در طول روز نور ملایم و چشم نوازی به داخل بتابد و در شب نیز نورپردازی چنان تنظیم شده که آگاهانه حضور و حجم ساختمان به نمایش درآید. نور روز عناصری از ساختمان را می سازد و شکل می دهد، در حالی که نور شب خود را با رنگ های موسیقی ای که در سالن نواخته می شود همخوانی می کند. تغییر رنگ و بازی با نور، فضای موسیقایی را تشدید می کند. کف نالخالص بنا ۱۳۴۰۰ متر مربع، کف خالص ۱۲ هزار متر مربع.

آن سوی مرز

کوتنهایی از زیباییا

هنر آفریقا در نیویورک

جلال الدین بهروزی

۱۹ بهمن - «موزه هنرهای آفریقایی، که از زمان تأسیس در سال ۱۹۸۴، وجودی نمادین داشت، بالاخره زمین خود را در نیویورک، در خیابان پنجم، پیدا کرد. با طرحی از «ابرت امام استرن».

مدل ها و پرسبکتی های بنا که مشرف به کنج شمال شرقی سنترال پارک ساخته خواهد شد، دیروز، در ساختمان موزه گوگنهایم، حدود ۲۰ بلوک آن طرف تر رونمایی شد. در جریان رونمایی طرح، بلومبرگ، شهردار نیویورک با خوشحالی از «نخستین طرح ساختمانی موزه ای در «ساحل موزه های نیویورک پس از افتتاح گوگنهایم در سال ۱۹۵۹» یاد کرد.

موزه دارای ۱۰ هزار متر مربع فضا، از جمله حدود ۱۷۰۰ متر مربع فضای نمایشگاهی خواهد بود. مقامات محلی امیدوارند کلنگ ساختمان را در سال ۲۰۰۸ به زمین بزنند و در سال ۲۰۰۹ بهره برداری نمایند. هزینه عمومی ساخت این موزه حدود ۸۰ میلیون دلار برآورد شده است.

برخی ۱۱۵ متری بر بالای موزه ساخته می شود که مسوولیتش با دو شرکت بساز و بفروش است و شاید مشخص ترین نما و چهره این مجموعه همان نمای شیشه ای پررنگ و لعاب است که به زعم «استرن» جرزهای رقصانند. در بالای بازشوهای پنجره ها، در مرکز موزه، سالن بزرگی طراحی شده که ورودی اش از خیابان پنجم است. با جرزهایی در سمت چپ و دیواری رشید در سمت راست، ساخته شده از چوب های رنگین «ایتیمو»، غنا، بالتحنا و خمش هایی در سقف.

استرن می گوید: «دیوار را وقتی نگاه می کنید، شبیه شکل های یافت سید هایی است که همچون بخشی از هنرهای آفریقایی در اهتزازند. این یک تفسیر ادبی نیست. یک تجرید است و انتزاع.»

استرن به ساخته دیگرش، موزه راک ول، اشاره می کند و می گوید: «این نیز مثل راک ول، موزه هنری بزرگی است، ولی نه با محوریت شخصیت یک شخص، بلکه با محوریت یک قاره. این موزه آفریقا را از موزه های طبیعی اش که غالباً معرف آفریقا هستند و از موزه های هنر مدرن بیرون می کشد و بالا می آورد.» استرن آشوب می شود که در قرن گذشته، ماسک ها و عروسک های آفریقایی به عنوان چیزی شبیه به نمونه های کوئیمس براک با پیکاسو عرضه شده اند! موزه که در سال ۱۹۸۴ توسط «سوزان مولین فولگ» - استناد فعلی دانشگاه کلمبیا- بنیان نهاده شد، بنا بر خاطر برخورد نوگرایانه و خلاقه اش با هنر آفریقا، مورد استقبال وسیعی قرار گرفته است.

موزه قبل از اینکه به ساختمان اجراهای فعلی اش در «سو هو» بنیاد مدتی را در خیابان ۶۸ شرقی گذران نموده است. در سال ۲۰۰۰، ترتیب شراکت موزه با مدارس پولی «ادیسون» داده شد تا امکان خرید زمینی در خیابان پنجم فراهم آید. (سایتی که در اشغال کاربری تجاری ضعیفی بود)

پلان های اولیه به «ادیسون» امکان می داد مدرسه خود و دفتر مرکزی مشتری را در سایت بسازد، در حالیکه فضای لازم را

برای ساخت موزه به موزه داران نیز می داد. در سال ۲۰۰۱، ارزش سهام ادیسون شدیداً نزول کرد و به همین خاطر موضوع ساختمان جدید، در سال ۲۰۰۲، به کناری نهاد شد

و موزه هم مجبور شد

به مکان امروزی اش «الانگ آیلندسیتی» نقل مکان نماید. با استفاده از وام «سازمان حضانت از جامعه»، موزه توانست زمین را در سال ۲۰۰۳ از ادیسون بگیرد و بعد با کمک معتمدین خود توانست ترتیب شراکتی حمایتی با دو موسسه بزرگ بساز و بفروش را بدهد. همین هایی که قرار است برج بالای سر موزه را بسازند و بفروشند. اخیراً امکان خرید چهار پلاک دیگر نیز از طرف سازمان های مسؤول شهر به «شراکت» پیشنهاد شده است تا امکان شروع عملیات ساختمانی با تخریب و خاکبرداری وجود آید.

استرن می گوید: «چالش اصلی عبارت بود از طراحی موزه ای با هویت مدنی عمومی قوی در داخل ساختمان آپارتمانی شیشه ای و سیال. البته نه از آن نوع ساختمان های شیشه ای که از نوک تا تفرق سر را در شیشه اند.»

موزه تاکنون، در ساختمان های غیر دائم خود، ۵۵ نمایشگاه در سرتاسر خاک آمریکا و ۱۷ کشور دیگر جهان زده است. پیش از ۴۰ عنوان کتاب چاپ کرده و کلاس های آموزشی زیادی برای بیش از ۳۵۰ داوطلب برگزار نموده.

هر چند که نمایشگاه های موزه بر اساس جمع آوری عاریتی اشیا قرار دارد، ولی موزه در پی آنست که با تهیه و خرید اشیا، موزه ای اختصاصی بتواند نمایشگاهی دائمی برقرار نماید.

خانم «مک کیب» می گوید: «ما موزه کوچکی هستیم در محاصره حسودان بسیار. ما نه تنها می خواهیم کودکان و بزرگسالان را با هنر آفریقا آشنا کنیم، بلکه به دنبال این هستیم که گونه های از زیبایی و حرمت و زیبایی کستانی را که این زیبایی هارا آفرینده اند، به آنها نشان دهیم».